

SÖDERBÄRKE KYRKA

Söderbärke kyrkby 38:1; Söderbärke församling; Smedjebackens kommun; Dalarnas län

BESKRIVNING OCH HISTORIK

Kyrkplatsen är belägen på en udde, en åsrygg, vid sundet där sjöarna Södra och Norra Barken förenar sig. Det smala sundet mellan sjöarna har i alla tider varit en naturlig passage över det utsträckta sjösystemet och förbi kyrkan löpte en uråldrig pilgrims- och handelsled. Mot slutet av 1700-talet tilltog platsens betydelse, i och med anläggandet av Strömholms kanal som utnyttjar sjösystemet förbi kyrkan. Östra och västra stranden förenas numera genom en bro och den sammanhängande bebyggelsen kring sundet har utvecklats till bygdens centralort.

Kyrkan har anor från medeltiden men är i sin nuvarande form resultatet av en om- och tillbyggnad som genomfördes mellan 1729 och 1743. Man antar att första kyrkobyggnaden på platsen var ett enkelt träkapell. Möjligtvis redan mot slutet av 1300-talet ersattes träkapellet med en stenkyrka, som till sin typ liknade Mälardalens medeltida små sockenkyrkor. Murpartier och delar från denna byggnad, bland annat tornet, är införlivade med nuvarande kyrka. Gamla stenkyrkan var uppförd av gråsten och tegel med inslag av tegelornamentik, som till viss del ännu är synliga i tornets västra fasad. Till sin längd motsvarade den ungefär halva nuvarande byggnaden.

Befolkningsutveckling och den positiva konjunkturen i början av 1700-talet skapade förutsättningar för en utvidgning och en förnyelse av kyrkan. Ett förverkligande av byggnadsprojektet möjliggjordes genom bergsrådet och brukspatronen på Larsbo bruk Jacob Tersmedens generösa ekonomiska bistånd. Förnyelsearbeten påbörjades 1729 och pågick under 14 år. Den lilla medeltida stenkyrkan omvandlades stegvis till en stor treskeppig salkyrka. Nya byggnaden uppfördes kring den befintliga och gamla kyrkan behöll sin funktion under de pågående arbetena. Delar av den gamla kyrkan återanvändes i nya byggnaden, bl.a. tornet som påbyggdes för ändamålet.

I sin nuvarande skepnad är Söderbärke kyrka en ovanligt välbevarad 1700-tals kyrkobyggnad med medeltida inslag. Den utmärker sig även med sin storlek men framför allt genom sin ovanliga västra gavel som skapats genom att sidoskeppen omfamnar det påbyggda medeltida tornet. Till stilen speglar den en provinsial tidig 1700-tals byggnadskonst som präglas av barocken.

Kyrkan har få bevarade äldre inredningar och inventarier, till dessa hör den medeltida dopfunten. Den har däremot förnäma och påkostade inredningar i svulstig barock som härstammar från den stora ombyggnadsperioden på 1700-talet. Dit hör altaranordning, predikstol och dopfunt. Orgelfasaden tillhör den gustavianska perioden.

Invändigt präglas kyrkan däremot av två större restaureringar som genomfördes på 1910- och 1960-talen.

Kyrkomiljön

Kyrkan är uppförd på en udde som sträcker sig ut i sundet där sjöarna norra och södra Barken förenas. Uddens spets har armar i norr och söder som bildar skyddade vikar, den södra nyttjas ännu som hamn. Kyrkplatsen var länge central och strategisk belägen i bygden på en plats där viktiga lands- och vattenvägar sammanstrålade. Kyrkudden var också lättillgänglig för kyrkbåtarna som under seklen förband kyrkan med byarna runt Barken-sjöarna.

På udden samlas den kyrkliga bebyggelsen med kyrka, kyrkoherdeboställe, två komministerbostäder, klockargård och församlingshem. Prästgården är anlagd ovanför kyrkan i väster, på krönet av åsen. Församlingshemmet sydost om kyrkan ligger i vinkel med denna. Väster om kyrkan, i anslutning till församlingshemmet och del av kyrkogården finns en större parkeringsplats.

Uddvägen sträcker sig förbi prästgården, längs med södra gränsen av kyrkogården, fram till församlingshemmet.

Kyrkotomtens infart, i söder, intill församlingshemmet, markeras av stenpelare med hängande kättingar. Muren sträcker sig längs med vägen och kyrkogården, mot prästgården.

Övrigt

Kyrkudden med tillhörande bebyggelse anses vara kulturhistoriskt värdefullt, enligt länsmuseets bedömning som utförts på kommunens uppdrag.

Övriga byggnader

I anslutning till kyrkan finns byggnader tillhörande prästgården samt ett församlingshem.

Prästgården är uppförd på krönet av åsen, väster om kyrkan och kyrkogården. Anläggningen var ursprungligen en bergsmansgård som förvärvades av kyrkan 1952. Byggnaderna härstammar från 1830-talet men har genomgått förändringar sedan förvärvet.

(Se ”Prästgårdsinventering”, 1976; 1993)

Kyrkoanläggningen

Kyrkogården

Kyrkogården är anlagd kring kyrkan, den har yngre större utvidgningar i norr och väster. Kyrkogårdens äldre del avgränsas av en kallmur av natursten som ansluter till långhuset på södra sidan i höjd med koret. Den yngre delen i norr avgränsas naturligt av sjöstranden. I de södra delarna inhägnas delvis kyrkogården av ett högt smidesstaket mellan gjutjärnsstolpar. Den yngre delen, väster om församlingshemmet, har gjutjärnsstolpar som bär järnstänger. Från södra grinden leder en stig till tornet och kyrkans västra portal och vidare till gravkvarteren i väster och norr.

Kyrkogården har gräsbevuxna gravkvarter, i sydvästra delen delvis delade eller avgränsade av låga häckar. Den har sparsamma planteringar med löv och barrträd. Söder om långhuset finns ett flertal äldre gravhällar som är karaktäristiska för bygderna vars utveckling är förknippad med järnhanteringen.

På kyrkogårdens södra del, intill inhägnaden, står den s.k. Malingsbograven, ett gravkor uppfört 1791 för släkten Ehrenheim från Malingsbo bruk. Byggnaden kom i ett senare skede att användas som gravkapell (bårhus), på samma plats låg tidigare ett benhus. Byggnaden har

kvadratisk plan, vitputsade murar med räfflade skift, fönsteröppningar i söder, väster och öster samt dörringång i norr. Den täcks av ett tältformat plåttak som avslutas med en lökformad huv, som liknar kyrktornets.

Kyrkan

Söderbärke kyrkobyggnad utgörs av en hallkyrka med rektangulärt treskeppigt långhus och smalare polygonal (tresidig) koravslutning i öster. Till planen är den i sin östra del något vriden. Det medeltida tornet är numera infällt i långhuset och dess västra fasad är i liv med sidoskeppens västra gavlar. Skeppen skapas genom två rader av fristående pelare som tillsammans med infällda sidopelare bär de 18 valven i långhuset. Del av den medeltida kyrkans murverk återanvändes, bl.a. ingår det gamla vapenhusets gavel i södra långväggen och gamla sakristians gavel i norra väggen. Det medeltida tornets bottenvåning omvandlades efter ombyggnaden till vapenhus. Utrymmet norr om tornet inreddes till sakristia och det södra till gravkor. Kyrkan har en huvudingång i väster, genom gamla tornet, samt ingångar i norr och söder.

Utvändigt har kyrkan förblivit i stort oförändrad sedan ombyggnaden under 1700-talets första hälft. Ett undantag är takbeläggningen som ursprungligen utgjordes av rödtjärat takspån. Den ersattes i sin tur på 1870-talet med skiffer och slutligen på 1950-talet med kopparplåt. Tornhuvu och lanterninen bar dock ursprungligen svartplåt.

Invändigt har två större renoveringar inverkat på kyrkorummets 1700-talets karaktär och inredning. 1911-års förnyelse blev en ”smakrestaurering” som inverkade markant på kyrkorummets renodlade 1700-tals prägel. 1960-talets restaurering inriktade sig på att i möjligaste mån återskapa 1700-talets karaktär och på förnyelsen av tekniska installationer.

Marknivåskillnaden i öster har möjliggjort anläggande av källarutrymmen under sidoskeppens östra del. På norra sidan finns en källare vars ingång har en mindre kopparklädd dörr. Kring denna är grunden slätputsad och avsatsen plåttäckt i övre delen. Utrymmet framför södra skeppets grund har tidigare utnyttjats som bårhus. Det har putsad fasad, torvtak med plåt i framkanten samt en bred port med beklädnad av kopparplåt.

Exteriör

Byggnaden är uppförd av natursten och tegel och har en oputsad sockel av gråsten, som utgör del av murverket. Ovanför sockeln är kyrkan vitputsad, med slevdragen puts. Den har på långsidorna en kraftig profilerad takfot som är smalare på östra gaveln och kring korabsiden. Västra gaveln saknar takfot och täcks med vindskiva av kopparplåt lagd i liv med fasaden. Murverken är förstärkta med dragjärn som har raka ankarslut.

Långhuset har fem fönsteraxlar i norr och söder, två fönster i varje gavel samt fyra i koret. Fönstren är rundbågiga med ramar och spröjsning i smide. Över sidoingångarna i norr och söder finns lunettfönster med samma bredd som portarna. Även korabsidens gavel har ett högt placerat lunettfönster. Fönstren härstammar från ombyggnaden på 1700-talet. Solbänkarna har plåttäckning.

Ingångarna har små rundbågiga dörröppningar av medeltidskaraktär. Sidoingångarna ligger högt i förhållande till marknivån och har därför trappor av granit. Huvudingången i väster ligger något lägre och har en anslutning med stenbelagd ramp. Portomfattningarna har kvaderstenutsmyckning av puts. Norra dörren har panelbeklädnad i vågmönster, södra och västra portarna har pardörrar med plåttäckning; samtliga är svartmålade.

Taket över långhuset är ett sadeltak med dubbla fall, vilka skiljs åt genom ett fönsterband. Det har ett påtagligt släktskap med säteritaket och är valmat i öster över långhusets östra gavel. Korets smalare tak har samma form och ansluter till gavelns valmning. Samtliga tak bär numera kopparplåt.

Den gamla kyrkans torn från 1400-talet återanvändes i den nya byggnaden. Tornet fälldes in i långhuset och dess västra sida ligger därför i liv med långhusets gavel som omfamnar tornet. Tornet tillbyggdes och anpassades till nuvarande utformning. Gluggar samt delar av tegelornamentiken tillhörande de medeltida murverken är ännu bevarade på västra sidan. Det medeltida tornets orörda krön är också ännu synligt från kyrkans vind. Det visar samma uppställning, utsmyckning och gluggar som västra fasaden. Murverket av tegel är dock oputsat med undantag av tegelornamentikens blinderingar.

Vid ombyggnaden på 1700-talet förhöjdes tornkroppen med 12 alnar. Det påbyggda tornet fick en kraftigt profilerad takfot samt nya och större ljudöppningar, dubbla i norr och söder, i höjd med nya klockkammaren. Den ursprungliga spiran ersattes av en huv, med lökformad ansvällning och inglasad lanternin krönt med förgyllt klot. Enligt källorna anges 1743 tornhuv och lanternin ha fått beklädnad av galvaniserad plåt. För tornets ombyggnad med ny huv svarade konstmästaren Gustaf Wiman.

Tornhuvens kompletterades i ett senare skede med tornur och urtavlor i alla väderstreck. Urtavlorna är infällda i huvens böljande parti och har utsmyckade inramningar vars överstycken kröns av förgyllda klot. Urtavlorna har, som många andra tornur i Dalarna, endast timvisare.

Söderbärke kyrkas gavel i väster har en särpräglad och ovanlig utformning; som en följd av det medeltida tornets sammanfogning med det nya långhuset. Sidoskeppens gavlar har förts fram till tornets västra mur och bildar en storskalig och representativ fasad mot väster. Tornet har kvar sin medeltida utformning och utsmyckning, upp till taknocken. Partiet över nocken har tillförts vid ombyggnaden. Sidoskeppen har gavelfönster och över dessa gluggar i höjd med långhusets vind. Sammanfogningen av gammal och nytt underlättas av de vitputsade fasaderna; på så sätt flyter medeltiden ihop med 1700-talet i västra gaveln.

Interiör

Förutom 1700-talets gestaltning präglas kyrkans interiör och del av inredningen av de stora renoveringar som genomfördes först 1911 och sedan 1966. Den första var främst inriktad på en förnyelse av kyrkorummet och den andra på delvis ett återställande av 1700-tals karaktär samt på tekniska lösningar angående vissa funktioner. Nuvarande inredning under läktaren tillfördes 1999.

Invändigt är kyrkorummet indelat i tre skepp genom pelarrader som bär putsade ribbvalv med spetsbågiga gördelbågar som i vissa travéer är förstärkta med dragstänger. Ribborna har utsmyckade avslutningar (konsoler) och är avfärgade i en tegelröd kulör. Pelarna har oktogonal sektion och profilerad impostlist i överdelen. De yttre pelarna är delvis infällda i långväggarna. I koret är hörnpelarna infällda i murarna, de bildar, med korvalvet, arkadbågar kring fönsternischerna. Ribbor och konsoler har samma utsmyckning som långhuset.

Infällningen av tornet i det bredare nya långhuset lämnade utrymmen i sidoskeppens avslutningar mot västra gaveln, vid sidan om tornets kropp. Intill tornets södra sida, i kyrkorummet, uppfördes ett gravkor över familjen Tersmeden, på Larsbo bruk, som bidrog till kyrkans förnyelse på 1700-talet. På norra sidan om tornet inreddes sakristian, med ingång från norra skeppet.

I samband med restaureringen på 1960-talet frilades norra sidoingången från ett äldre vindfång medan södra sidoingången fick ett modernt vindfång med inglasning ritat av B. Blomé.

Fönsterbänkarna är av sten men övermålade. Innerfönstren ombyggdes på 1980-talet för att göra dem öppningsbara. De har träbågar och spröjsning som motsvarar ytterfönstren.

Golven lades ursprungligen med tegel men ersattes 1911 med brädgolv lagt på betongplattor. Nuvarande tegelgolv återställdes på 1960-talet. Bänkkvarteren har dock ännu ett något förhöjt brädgolv vars delar härrör från 1911.

Vapenhusets valv med ribbor, möjligtvis medeltida, frilades från ett invändigt brädtak som avlägsnades på 1960-talet. Samtidigt lämnades del av det äldre murverket synligt. Golvet är belagt med kalksten. Vapenhuset saknar vindfång, västra porten är infälld i muren och ligger i liv med fasaden. I vapenhusets södra vägg finns en bräddörr som leder, genom en trappa i muren, till tornkammaren.

Inredning och inventarier

Altaranordningen i praktfull barock är utförd i flera etapper och härstammar från den gamla kyrkan. Underdelen med infälld altartavla som avbildar Jesu dop skänktes till kyrkan 1711, och har övertagits från gamla kyrkan. Änglarna på sidorna tillkom 1736. Överstycket, som avviker stilmässigt, tillfördes 1751. Det omfattar en medaljong med en förgylld Kristusbild på blå bakgrund, bladverk, stående änglar och sittande putti samt kröns i sin överdel av ett kors. Altarprydnaden är övervägande barock till stilen, med marmoreringar och förgyllda sniderier och figurer. Upphovsmännen till de olika delarna är okända. Bakom altaranordningen finns ett på korväggen målat fonddraperi i illusionistisk stil. En annan altartavla från 1711 hänger numera över sakristians dörr.

Altarbordet ändrades till storlek och flyttades fram från väggen vid 1960-talets restaurering.

Den gråmålade altarringen är bågförmad och har barriär med balusterdockor och räcke samt knäfall. Den flyttades fram något på 1960-talet.

Kyrkan har två dopfuntar. Den äldsta, utförd av gotländsk kalksten är från medeltiden och härstammar från den gamla kyrkan. Dopfunten; som dateras till sent 1200-tal eller tidigt 1300-tal; har svarvad fot och rund skål, s.k. ”musselcuppa” med godronnerade fält. Den är uppställd strax öster om predikstolen på en stengrund utförd med stenplattor från den medeltida kyrkan. Den andra, s.k. ”Dopängeln”, är samtida med altaranordningen och skänktes till kyrkan 1743. Den utgörs av en ängel som bär en snäcka, till stilen en barockskulptur utförd i trä med polykrom dekor. Draperimålningen på pelare bakom dopfunten framtogs i samband med restaureringen på 1960-talet. Dopfunten är uppställd i nordöstra hörnet av koret.

Närmast koret hänger på pelarna två vridbara, ovala nummertavlor som präglas av det gustavianska formspråket. De är från 1782 respektive 1788 och var ursprungligen uppsatta på den främsta bänkraden. På pelarna längre in i väster hänger ytterligare två nummertavlor. De är fasta och har förgyllda inramningar i barockens formspråk.

Predikstolen tillfördes kyrkan 1735, vid ombyggnaden. Den bekostades helt av Jacob Tersmeden, i utbyte erhöll han plats för släktens gravkor i södra skeppet. Predikstolen är utförd av bildhuggaren Daniel Burchard efter ritningar av Carl Hårleman. Den övermålades vid 1911-års renovering av kyrkan men restaurerades 1966. Den återfick då sina djurfigurer (symboler för evangelisterna) och ursprungliga färgsättning. Predikstolen är uppställd mot en pelare, på norra sidan i mittskeppet. Bakom predikstolen finns ett målat ryggdraperi utfört på pelaren och på del av valvet. Trappan slingrar sig kring pelaren.

Kyrkans bänkar förnyades 1911 och de slutna bänkkvarteren avlägsnades. De ersattes av fasta öppna långbänkar som i förändrad färgsättning och uppställning ännu är bevarade. De kaptades på längden vid renoveringen 1966 och bildar nu fyra kvarter. Bänkarna står på förhöjda brädgolv som härstammar från 1911-års golvläggning. Färgsättningen förnyades samtidigt och utgick från predikstolen och läktarbarriärens äldre målade utsmyckning.

Till kyrkorummet hör ett större antal ljuskronor, varav flera härstammar från den gamla kyrkan. De är uppsatta huvudsakligen i mittgången och i sidoskeppen. De äldsta är gåvor daterade till 1600-talet, storkronan är tillverkad 1722. I samband med kyrkans ombyggnad tillfördes fyra nya mässingskronor, därefter har ytterligare ett antal tillkommit. Vägglampetterna tillfördes i samband med 1960-talets restaurering och är utförda hos kopparslagare Mossberg, Söderbärke.

Läktaren i väster uppfördes vid ombyggnaden på 1700-talet. Den upptar endast mittskeppets bredd, har utsvängt mittparti och bärs av kraftiga marmorerade träkolonner, uppställda i par kring mittgången. Den är även förankrad i mittskeppets bakre pelare. Kolonnerna har bas och kapitel och står på höga socklar. Läktarbarriären har ett utskjutande mittparti, marmorerade speglar, förgyllda listverk och kaneleringar. Övriga delar har samma kulörsättning som orgelfasaden.

Arkivmaterialet tyder på att kyrkans första orgel tillkom på 1790-talet. Den liknade orgeln i Husby kyrka och uppfördes liksom den av Söderström. Den omfattade 21 stämmor men vid renoveringen 1865 borttogs fem stämmor. Nuvarande orgel om 21 stämmor, tillverkad av Åkerman & Lund, är placerad på västra läktaren. Den ersätter en Furtwängler orgel om 28 stämmor som insattes 1923 som efterföljare till Söderstöms orgel från 1700-talet.

Trots förnyelserna av verken har Söderströms fasad från 1795 bevarats. Den präglas till sin utformning och utsmyckning av det gustavianska formspråket. Del av huvudverket är infällt i en medaljong, väderlådan under denna har målad dekor på fältet. Övriga pipverk bildar vingar på varje sida om mittpartiet. Fasaden är färgsatt i en gulvit kulör med förgyllda listverk.

Kyrkan har även en kororgel som är uppställd söder om koret.

Tersmedens gravkor är förlagt till södra skeppets västra del, intill tornet. Själva koret är förhöjt i förhållande till kyrkorummets golv och inhägnas mot södra skeppet av ett smidesstaket. Nedanför koret ligger två kalkstenschällar som täcker ingången till gravkammaren. Gravvården som tillkom 1762 utgörs av en utsmyckad gravhäll av marmor lagd på stengolvet. Korets fondvägg, i väster, har en utsmyckning med marmorerade pilastrar, gavel och listverk samt vapen och inskriptioner. I koret hänger även epitafier med släktens vapen.

I kyrkorummet hänger även ett flertal praktfulla epitafier från 1600 och 1700-talet, varav två tillhör släktens Tersmedens gravkor.

Mycket tyder på att kyrkklockorna, trots förekomsten av torn och spira i gamla kyrkan, hängde i en fristående klockstapel intill kyrkan fram till 1670-talet. Kyrkan har numera tre klockor, samtliga har tillhört gamla kyrkan. Lillklockan är omgjuten senast 1663, övriga är gjutna 1671 samt 1698 men omgöts 1756.

Övriga upplysningar

De fyra gravhällarna av sten som är insatta i korets golv fick sin nuvarande placering på 1960-talet. De var tidigare uppställda mot väggen i vapenhuset, där de troligen placerades vid 1911-års renovering av kyrkan. Gravstenarna erinrar om kyrkoherdar som tjänat församlingen under 1600- och 1700-talen.

KULTURHISTORISK KARAKTERISTIK OCH BEDÖMNING

Kyrkplatsen är belägen på en udde vid sundet där sjöarna Södra och Norra Barken förenar sig. Förbi kyrkan och över sundet löpte en uråldrig pilgrims- och handelsled. Bygdens historia och karaktär präglas i övrigt nästan helt av järnhanteringens utveckling i södra Bergslagen. Den sammanhängande bebyggelsen kring sundet har med tiden utvecklats till bygdens centralort.

Man antar att den första kyrkobyggnaden på platsen var ett enkelt träkapell som troligen mot slutet av 1300-talet ersattes med en stenkyrka som till sin utformning och karaktär hade släktskap med Mälardalens medeltida kyrkor. Murpartier och delar från denna byggnad, bland annat tornet, är införlivade med nuvarande kyrka, vars utformning är resultatet av en om- och tillbyggnad som genomfördes mellan 1729 och 1743.

Utvändigt har kyrkan i stort förblivit oförändrad sedan den senaste förnyelsen på 1730-talet. I sin helhet domineras kyrkans utvändiga karaktär av ett provinsialt, stramt och enkelt formspråk som ligger närmare nyklassicismen än barocken. Särskilt framträdande är Wimans eleganta tornkröning med lanternin som stod färdig 1741, samt långhusets och korets säteritak. Invändigt präglas kyrkorummet av de tre välvda skeppen och korabsiden samt av förnäma barocka inredningar.

Söderbärke kyrka är även i hög grad ett minnesmärke över släkterna Tersmedens och von Ehrenheims intressen, frikostighet, smak och ställning vid tidpunkten för kyrkans förnyelse.

Att särskilt tänka på i förvaltning och användning av kyrkan och kyrkomiljön

- **Tornet samt äldre murverk som härstammar från den medeltida kyrkan**
- **Kyrkans exteriör som speglar den omfattande ombyggnaden på 1740-talet och förblivit i stort oförändrad sedan dess**
- **Kyrkorummets utformning och inredning från 1730-talet, tornets vapenhus från medeltiden**
- **Altaranordningen, dopfunten och predikstolen i praktfull barock, samtliga Stockholmsarbeten av hög klass. Predikstolen som representativt arbete av bildhuggaren Daniel Burchard, utfört efter ritningar av Carl Hårleman**
- **Tersmedens gravkor som utgör ett för Dalarna sällsynt exempel på högre ståndets gravminnen. Även som exempel på barockens påkostade gravkor**
- **Stenmuren som härstammar från den gamla kyrkogården samt yngre inhägnader med detaljer av gjutjärn och smide**
- **Gravkoret från 1791, över släkten von Ehrenheim på Malingsbo bruk. Som minnesmonument över bygdens betydelse inom järnframställningen och personer som inverkat på detta. Även som ett tidstypiskt och högkvalitativt exempel på gravkorbyggnader från sent 1700-tal**

Källor och litteratur

Ahlberg, H. 1996. *Dalarnas kyrkor i ord och bild*.

Ahlberg, H. 1987. *Söderbärke kyrka*

Berggren, Hugo. 1934. *Sveriges kyrkobyggnader. Västerås stift*.

Bonnier, Ann Catherine. 2005. Anteckningar

Hult, Lars. 1969. *Söderbärke kyrka*. I Västerås stiftbok, 1969.

Prästgårdsinventering i Kopparbergs län, 1976. Dalarnas museum

Prästgårdar med skyddsbestämmelser i Kopparbergs län. 1993. Länsstyrelsen i Dalarna

Sjögren, Josef. 1952. *Orgelverken i Västerås stift*.

Söderbärke kyrka - Minnesskrift med anledning av 200-årsminnet av den nya kyrkans byggnad. 1935

Övriga uppgifter:

Inventeringsdatum: 2005-04-07

Fältinventering: Jean-Paul Darphin

Kulturhistorisk karaktäristik och bedömning: Jean-Paul Darphin, efter samråd med referensgrupp utsedd av Västerås stift

Rapportsammanställning och foto: Jean-Paul Darphin

Händelser: Kronologisk förteckning

År	H-Typ	Händelse	Källa
1300-talet	Uppförande- Träkapell	Enkelt träkapell uppförs på platsen	???
1300-talets slut	Uppförande kyrka	En stenkyrka, av gråsten och tegel, ersätter, träkapellet. Till typen liknar Mälardalens små sockenkyrkor. Saknar torn men har vapenhus i söder och sakristia i norr	??
1400-1520	Uppförande- Torn	Långhuset kompletteras med torn	RAÄ Bonnier, 2005
1500-1600- talen	Klockstapel	Klockstapel i anslutning till kyrkan omnämns. Dock anges kyrkan ha torn.	Ahlberg, 1996
1729-1743	Nya kyrkan- Uppförande	Byggmästare Johan Andersson; Niclas Pihl. Huv och lanternin: Gustaf Wiman. Nya kyrkan uppförs kring den befintliga. Torn, vapenhus och del av murverken integreras i det nya bygget, efter förändringar.	Ahlberg, 1996 Ahlberg, 1987
1791	Uppförande- Gravkapell	Fristående gravkor uppförs söder om kyrkan, för släkten Ehrenheim från Malingsbo bruk	RAÄ; Hult, 1969
1911	Renovering	Ark. F. Eckert. Hård renovering som kom att inverka på kyrkans genuina 1700-tals karaktär. Slutna bänkar ersätts med öppna, tegelgolvet ersätts med brädgolv, bröstpanel uppsätts runt vägarna och pelarna; färgsättningen ändras.	Ahlberg, 1996; RAÄ Hult, 1969
1923	Orgel	Ny orgel, en Fürtwängler om 28 stämmor.	Hult, 1969
1950-tal	Ändring-Tak	Spåntaket på långhuset och plåttaket på tornhuven ersätts med kopparplåt	Församlingen
1965	Orgel	Ny orgel; Åkerman & Lund om 20 stämmor. Har senare utökats m. en stämma	Hult, 1969
1966-1967	Restaurering- Interiör	Ark. Börje Blomé; byggm. Nils Skogslund; konserv. E. Håkansson. Tegelgolvet återställs, bänkarna avkortas och indelas i fyra kvarter, ny färgsättning, vapenhusets låga innertak avlägsnas och valvet friläggs, torntrappan återställs; vindfång uppförs innanför södra porten; Vindfånget innanför norra porten rivs; inbyggnad under läktaren avlägsnas; bröstpanel avlägsnas; ny trappa till läktaren; Nytt värmesystem, inspektionsluckor vid grundmurarna; nya vägglampetter och kompl. av belysning. Sakristia: nytt golv, rivning av vägg, borttagning av bröstpanel. Restaurering av Tersmedenska gravkoret.	Ahlberg, 1996 Hult, 1969
1982-1984	Restaurering- Exteriör	Ark. G. Berglund. Omputsning av fasader, ändring av fönster invändigt (görs öppningsbara)	Ahlberg, 1996 Församlingen
1999	Ändring- Interiör	Inredning av utrymmet under läktaren till förråd och WC	Församlingen